

STORTINGET

Representantforslag 151 S

(2018–2019)

fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Lars Haltbrekken, Torgeir Knag Fylkesnes, Kari Elisabeth Kaski og Karin Andersen

Dokument 8:151 S (2018–2019)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Lars Haltbrekken, Torgeir Knag Fylkesnes, Kari Elisabeth Kaski og Karin Andersen om å ta bedre vare på naturmangfold og viktig norsk natur

Til Stortinget

Bakgrunn

Den 6. mai 2019 la det internasjonale naturpanelet (IPBES) frem sin rapport om utviklingen i verdens naturmangfold. Rapporten er den mest omfattende som er laget om tap av natur og arter noen sinne. Den viser at tap av naturmangfold er omfattende og vil ha alvorlige konsekvenser for mennesker over hele verden. Over én million arter er truet. Det er flere enn på noe tidspunkt i menneskets historie.

Ødeleggelse av natur skjer overalt. Det er derfor viktig å ha en sterk miljøpolitikk på to felt samtidig: på nedbygging av natur, og på de alvorlige, menneskeskapte klimaendringene. Ifølge FN-panelet har det gått så langt at det er umulig å nå FNs bærekraftsmål og de internasjonale Aichi-målene for naturmangfold innen 2020. Det kan være mulig å nå målene mot 2030, men det vil kreve gjennomgripende samfunnsendringer.

Naturtapet foregår i like stort tempo her i landet. I Norge har minst 114 arter dødd ut de siste 200 årene. Hver femte art i norsk natur står i større eller mindre fare for å dø ut om man ikke gjør noe, ifølge den norske rødlista for truede arter. Næringspolitikk, energipolitikk, samferdselspolitikk, kommunal planlegging, landbrukspolitikk og politikk for friluftsliv og rekreasjon er

eksempler på politikkområder som påvirker naturen. Ikke minst er gjennomtenkt og langsiktig arealplanlegging avgjørende for at ikke natur, arter og dyrket mark skal gå tapt.

For å beholde natur- og artsmangfoldet er det viktig å prioritere det også med midler i budsjetter. Sosialistisk Venstreparti har i sitt alternative statsbudsjett for 2019 satt av 680 mill. kroner til å ta vare på natur, truede arter og plastforsøpling ut over regjeringens forslag. Dette er en nødvendig prioritering for å hindre et ytterligere tap.

Store deler av denne nedbyggingen skjer stykkevis og delt, uten at noen har overordnet oversikt over verdiene som går tapt. Samtidig truer arealendringer over 80 prosent av de truede artene i Norge. Riksrevisjonen har nylig dokumentert at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i stadig flere tilfeller ikke tar fylkesmannens innsigelser til følge, jf. Dokument 3:7 (2018–2019) Undersøkelse av behandling av innsigelser i plansaker. Det betyr at naturen taper i stadig flere saker.

Samtidig blir det stadig mindre villmark. 10 prosent av globale villmarksområder har blitt borte på 20 år. Regnskogen krymper – nesten 20 prosent av Amazonas har blitt borte på 50 år. Man ser det samme i Norge: Størrelsen på såkalte inngrepsfrie områder (INON) har krymper kraftig de seneste tiår.

Riksrevisjonens rapport dokumenterer at bruken av innsigelsesinstituttet som verktøy for å ivareta nasjonale interesser er strammet inn. Innsigelsesinstituttet er mekanismen som statlige og regionale myndigheter har for å sikre at planer som kan true nasjonale og vesentlige regionale interesser, som naturmangfold og jordvern, ikke blir iverksatt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gitt signaler om å være varsomme med å fremme innsigelser, og det samme departementet tar få innsigelser til følge. Riksrevisjonens rap-

port viser at det er behov for bedre kunnskap om innholdet i innvilgede dispensasjoner fra vedtatte planer og planbestemmelser.

For å hindre tap av biologisk mangfold er det behov for flere tiltak og sterkere virkemidler enn dagens lovverk gir. EVAPLAN 2008, et fireårig forskningsprosjekt som har evaluert plan- og bygningsloven, fant blant annet at loven ikke i tilstrekkelig grad sikrer hensyn til klima og naturmangfold. Kommunene ivaretar i for liten grad klimahensyn, vern av landskap og kulturmiljøer eller sikring av jordressurser. En av grunnene til dette er at det er mangel på miljøkompetanse i kommunene.

Det samme forskningsprosjektet dokumenterte at innsigelsesinstituttet er svekket, og at dette virker inn på kommunal planlegging. Gjennom intervjuer har det kommet fram at innsigelsesmyndighetene holder igjen innsigelser de tidligere ville fremmet med bakgrunn i en faglig vurdering. Årsaken er at de følger signalene fra regjeringen om at det skal fremmes færre innsigelser. Her mangler det oversikt over hvilke naturverdier som går tapt i arealforvaltningen. Man vet ikke hvilke interesser det er innsigelsesmyndighetene lar være å fremme innsigelse på. Innsigelsesmyndighetene opplever at kommunene og utbyggerne utnytter departementets signaler for å få flere saker gjennom.

EVAPLAN 2008 har konkludert med at plan- og bygningsloven ikke sikrer at naturmangfold og klima blir ivaretatt i tilstrekkelig grad i dag. EVAPLAN 2008 slår fast at det er stort behov for presisering av når og hvor tungt hensynet til «lokalt selvstyre» skal veie mot naturverdier, jordvern og klimautslipp. I tillegg konkluderes det med at det bør være rettslig krav om begrunnelse i departementets innsigelsesavgjørelser og av hvorfor «lokalt selvstyre» tillegges / ikke tillegges vekt.

En ny rapport fra Norsk institutt for naturforskning (NINA) dokumenterer også at landets mest truede arter ikke er godt nok sikret med dagens lovverk. Med den utviklingen man ser for naturmangfold og friluftsliv i Norge i dag, ville en forvente at myndighetene satte i verk sterkere tiltak og flere og strengere virkemidler.

Regjeringen har gjennom flere grep strammet inn på innsigelsesinstituttet og gjort det lettere å bygge ut og bygge ned. En prinsipielt viktig endring var at avgjørelsesmyndighet i innsigelsessaker ble overført fra Klima- og miljødepartementet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet, like etter regjeringsskiftet i 2013. Omtrent samtidig, i 2014, gikk det ut rundskriv (H-2/14) som ble enda mer konkretisert i rundskriv i 2017 (T-2/16 – revidert januar 2017), der det ble anmodet om å komme med færre innsigelser og i større grad rette seg etter kommunale vurderinger.

Stortingsflertallet vedtok sommeren 2017 flere endringer i forvaltningsloven, tvisteloven, plan- og bygningsloven m.m. for å styrke det kommunale selvstyret.

Som følge av dette ble også Rundskriv H-9/17 sendt ut. Her understrekes det følgende:

«Endringa inneber at terskelen for statleg overprøving av det kommunale frie skjønnet blir heva. At føresegna er ein standardregel, inneber at vektinga av omsynet til det kommunale sjølvstyret kan variere mellom ulike saksområde. I saksområde av lokalpolitisk art vil omsynet til det kommunale sjølvstyret ha større vekt enn i saksområder utan særlege lokalpolitiske interesser.»

Dette er klare føringer for at man skal gi kommunene større frihet og mindre irettesettelser etter vedtatte lovverk. Dette gjelder f.eks. tolkningen av naturmangfoldloven. Disse grepene har hatt ønsket effekt. Det har blitt betydelig færre innsigelser i arealsaker.

For å styrke arealplanleggingen, også etter de føringene som stortingsflertallet og regjeringen har gitt, bør det iverksettes tiltak som kan bidra til at planvedtak kan gjøres på et sterkest mulig faggrunnlag. Dette vil være mulig gjennom et krav om at alle kommuner utarbeider arealregnskap som gir oversikt over arealendringer, behov for kartlegging, status for økologisk tilstand, behov for restaurering og trender for naturmangfoldet i kommunene. Dette kan bidra til mer oversikt og forsterket kontroll av sum-effekten av bit-for-bit-utbygging over hele landet.

Forslag

På den bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen stille strengere krav om, og sikre gjennom bevilgninger, tilstrekkelig klima- og miljøfaglig kompetanse i kommunene.
2. Stortinget ber regjeringen stille krav om at kommunene utarbeider arealregnskap som gir oversikt over arealendringer, behov for kartlegging, status for økologisk tilstand, behov for restaurering og trender for naturmangfoldet i kommunene.
3. Stortinget ber regjeringen stille krav om at alle kommuner skal utarbeide kommunedelplan for naturmangfold og kartlegge og verdsette sine friluftslivsområder.
4. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til endring i lovverket som gjør at departementet er rettslig forpliktet til å skriftlig begrunne sine avgjørelser i innsigelsessaker.
5. Stortinget ber regjeringen trekke tilbake innstramningene av innsigelsesinstituttet som har skjedd gjennom styringssignaler som påpekt i Riksrevisjonens rapport Dokument 3:7 (2018–2019) Undersøkelse av behandling av innsigelser i plansaker.

6. Stortinget ber regjeringen få fortgang i arbeidet med å utvikle en metodikk for å vurdere hva som er «den samlede belastning» etter naturmangfoldloven § 10.

14. mai 2019

Arne Nævra

Lars Haltbrekken

Torgeir Knag Fylkesnes

Kari Elisabeth Kaski

Karin Andersen

